

УДК 94:329.15](477.82) «1988/1991»

Чура Василь

доктор історичних наук, професор кафедри режисури і хореографії
Львівського національного університету імені Івана Франка

fortynaaa@ukr.net

ORCID: 0000-0003-0280-6844

КОМПАРТІЙНІ ОСЕРЕДКИ ЗАКАРПАТТЯ У ПЕРЕДДЕНЬ ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНИ

Наукова розвідка розкриває причини, динаміку та наслідки зменшення чисельності комуністичних лав Закарпатського обласного комітету КПРС-КПУ на зламі 80-х – 90-х рр. XX ст. внаслідок національно-демократичного руху, що охопив регіон у зазначений хронологічний період.

Ключові слова: *перебудова, демократизація, розпад, комуністичні осередки, компартійне керівництво, первинні парторганізації.*

Як відомо, політика перебудови започаткована компартійним керівництвом СРСР у другій половині 80-х рр. XX ст. мала на меті збереження провладного статусу за правлячою КПРС, політико-економічні засади якої зазнавали помітних деформацій. Тому новий Генеральний секретар ЦК КПРС М. Горбачов у 1986 р. на XXVII з'їзді КПРС наважився на реформування радянської державної споруди, не торкаючись авангардної ролі партії. У економічному аспекті воно полягало у спробі прискорення дії існуючого виробничого механізму, а згодом синтезування ринкових та планових методів господарювання. Однак, природна несумісність зазначеного економічного інструментарію привела до стрімкого зниження матеріального становища громадян СРСР. Як наслідок, у політичному сегменті було застосовано політреформу, проголошену у 1988 р. на XIX Всесоюзній партійній конференції, що не проводилися понад п'ятдесят років. Вона започаткувала демократизацію та гласність радянського суспільства й покликала до життя національно-демократичний рух у найвіддаленіших регіонах країни, що мало наслідком поступове скорочення чисельності регіональних компартійних осередків.

Спеціальних наукових досліджень присвячених проблемі декомунізації суспільно-виробничої сфери Закарпатської області обмаль. Однак, департизація підприємств та установ Закарпаття, не в останню чергу, зумовила відновлення державної незалежності України. Тому автор переслідуює спробу проаналізувати динаміку зменшення компартчисельності Закарпатського обкому КПРС-КПУ на тлі розгортання національно-демократичного руху наприкінці 1980 – початку 1990-х рр. Джерельною базою дослідження слугуватимуть неопубліковані архівні партійні матеріали та сторінки періодичних видань тієї пори.

Партійну організацію Закарпатської області засновано 15 грудня 1945 р. [29, с. 45]. Через сорок років її ряди об'єднували 45 841 комуніста. У 1986 р. зазначена кількість зросла до 46 873 партійців, 1987 р. – до 47 910 партійців, 1988 р. – до 50 009 членів КПРС-КПУ. Це 4% населення регіону. Компартійці краю зосереджувалися у 1 469 первинних, 1 677 цехових парторганізаціях та 1 706 партгруппах [7, арк. 72] під керівництвом обкому, 2 міськкомів та 13 райкомів партії [7, арк. 57]. За національним розподілом це на 77,6% – українці, 13,7% – угорці, 3,6% – росіяни, 2,3% – румуни, 0,7% – словаки, 2,1% – інші [7, арк. 81]. За соціальним станом 30,6% – робітники, 12,6% – колгоспники, 46,7% – службовці [7, арк. 67 – 70]. Вищу освіту мали 34,3% ком партійців [7, арк. 73].

Як вже говорилося, монолітність комуністичних рядів помітно порушилась у 1988 р. – після проголошення політичної реформи у СРСР на XIX Всесоюзній партійній кон-

ференції. У ході обговорення її тез висловилося 23 684 низових комуністів і безпартійних, котрі у п'яти з половиною тисячах зауважень піддавали гострій критиці як союзно-республіканське так і місцеве керівництво. Громадськість вимагала прийняття закону про гласність, перегляду методів інтернаціональної та ідеологічної роботи, створення комісії з національних питань, заборони райкомам нав'язування господарських рішень, п'ятирічної виборності усіх партійних посад тощо [4, арк. 53 – 58]. На засіданні бюро обкому найбільш радикальними були В. Попович – голова виконкому Вучківської сільради Міжгірського району, В. Лолин – начальник цеху ВО «Електрон», М. Ткач – секретар парткому Бичківського лісокомбінату Рахівського району [6, арк. 73 – 88]. Аналогічний зразок демонстрували матеріали міського та районного рівнів. У постанові бюро Ужгородського міськкому від 11 березня 1988 р., щодо Заводу нестандартного обладнання йшлося про часті нарікання в трудових колективах викликані недостатньою демократизацією роботи парткому [26, арк. 1 – 10]. Серед 57 пропозицій членів КПРС Мукачівського району, сказаних у ході XXVII звітно-виборної конференції, 23 стосувалися грубого адміністрування керівників партійних органів та невмілого втручання у господарські справи [25, арк. 2 – 9]. Найчастіше представників первинок цікавили реальні зміни, позаяк вони могли покращити добробут рядових членів партії. Ця думка була наскрізною у словах робітника Хустського лісокомбінату О. Комарова. На сторінках місцевої районки «Ленінська правда» він радив звільнити партапарат від господарських функцій, перепрофілювавши його призначення в ідеологічну площину [27, с. 2]. Співзвучними були міркування машиніста локомотивного депо станції Чоп І. Іванова. 17 вересня 1988 р. він говорив на обласному пленумі, що вихідці із робітничого середовища номінально залучаються до державних справ [2, арк. 11 – 27].

Як результат, ще у 1987 р. комісія партконтролю обкому партії зафіксувала перші негативні тенденції партійної чисельності в усіх парткомах області. Кількість робітничих висуванців Ужгородського, Берегівського, Перечинського, Рахівського районах зменшилася на 2,1% [3, арк. 41]. Динаміка партчисельності у Великоберезнянському, Хустському, Рахівському районах залишала бажати кращого [5, арк. 10]. У порівнянні із згаданим роком у 1988 р. кількість кандидатів в КПРС зменшилася на 224 особи. 842 парторганізації Ужгорода, Мукачеве, Берегівського, Виноградівського, Тячівського районів не поповнювали партійних лав. Все списувалося на процес самоочищення, ілюстрований у статтях Берегівської районки «Червоний прапор». Публікації «Краще виключити...» [33, с. 1], «Партія – не прохідний двір» переконували читачів, що низхідна кандидатська динаміка – це наслідок звільнення партії від баласту випадкових людей [31, с. 45]. Цікаво, що до Угорщини та Чехословаччини емігрувало у 1986 р. – 5 комуністів, 1987 р. – 13 комуністів, 1988 р. – 21 комуніст. У 4 партійців відібрано квиток за справляння релігійних обрядів. Проте, випадків добровільного позбавлення партійності не виявлено [7, арк. 54 – 56].

Статті, що віддзеркалювали скорочення партійної чисельності у 1989 р. не часто опинялися на періодичних шпальтах. Одна з них на початку року потрапила на сторінки газети Тячівського райкому «Дружба». Йшлося про комічну ситуацію: партійна організація радгоспу імені Ф. Дзержинського у кількості 2 осіб втретє не могла обрати голову парткому через її кількісну невідповідність із статутними вимогами [32, с. 2]. Тоді ж завідувач оргвідділом обкому М. Черепаня попереджав про зменшення кількості кандидатів в партію в усіх районах крім Іршавського і Рахівського на 224 особи, або на 13,3%. Особливо у Мукачівському, Берегівському та Воловецькому районах, де відставання від контрольних показників сягало 30,6%.

Відбувалося зменшення кількості комуністів-росіян в Ужгородському і Мукачівському міськкомах та комуністів-угорців у Берегівському та Ужгородському райкомах. Порушувався принцип пріоритетності прийому в КПРС робітників та селян. В

Ужгороді та Мукачеве кількість робітничого поповнення змаліла на 229 осіб або 38,1%, у Берегівському Мукачівському, Свалявському райкомах – на 36,6%. Загальна питома вага робітничо-селянського поповнення за рік скоротилася на 6,7%. У восьми промислових парткомах, одинадцяти транспортних та п'яти будівельних число комуністів зменшилося на половину. У кожному дев'ятому цеху, кожній шостій дільниці, кожній другій бригаді та кооперативі комуністів не було як таких. В орендованих та госпрозрахункових підрозділах їх прошарок сягав 6,4%. 380 партійців було виключено з КПРС. На 30% збільшилася кількість вигнанців за політичну незрілість, антипартійну поведінку та справляння релігійних обрядів.

На початку 1989 р. 11 комуністів добровільно здали партквитки, 87,5% з яких мали двадцятирічний партійний стаж. Голова обласного КПК В. Герцянин попереджав про збільшення на 1,6% кількості комуністів, які не бажали виконувати доручення і тому були позбавлені партійності. Найпомітніше у Тячівському районі – 31 особа, Рахівському – 16, Берегівському – 15 [8, арк. 1 – 15]. З 1985 до 1991 зменшилася кількість шкіл політичного навчання, а чисельність їх слухачів знизилася від 45 тис. до 30 тис. слухачів [9, арк. 8].

У першій половині згаданого року ще 10 комуністів повернули партквитки: 3 робітники, 3 колгоспники, 3 пенсіонери, 1 службовець, партстаж яких перевищував 20 років. Двоє не погоджувалися з перебудовною політикою, троє не бажали бути в лавах КПРС, котра привела країну до застою, четверо – за релігійними переконаннями [10, арк. 2]. Не вселяла оптимізму і друга половина року. У вересні-жовтні партійності самопозбавилося 25 осіб: Ужгороді – 10, Мукачеве – 8, Берегово, Сваляві, Тячеві і Хусті – 7. Це 13 робітників, 5 колгоспників, 7 службовців. 18 з них перебували в партії понад 20 років. Серед перших: М. Зайцев – робітник заводу «Точприлад», В. Денисов – монтер Мукачівського РВЗ, В. Сокач – працівник Берегівського РВС, Ю. Сотак – столяр Облрембудтресту. «Чинниками, які спонукають до виходу з партії є гострота міжнаціональних відносин та діяльність націоналістичних громадських об'єднань,» – пояснював причини добровільної здачі квитків згаданий М. Черепаня [11, арк. 30 – 33]. Загальна кількість партгруп поменшала на 90 організацій: в Ужгороді на 18, Мукачеве на 21, Великоберезнянському районі на 10 [12, арк. 24]. За даними обкому від 12 грудня 1989 р. річна кількість членів КПРС, які добровільно відмовилися від партійності нарахувала 76 осіб: 40 робітників, 13 службовців, 23 колгоспники. У 55 випадках їх партстаж налічував понад 20 років. 65% відмовників вмотивовувала свій крок політичними причинами, 35% – економічними. Серед перших найпоширенішими були небажання виконувати партійні доручення та платити членські внески [13, арк. 34 – 35].

У 1990 р. 400 первинок (26% загальної кількості) не прозвітували перед обкомом про збір внесків, а 299 (17%) не здали гроші в Ощадбанк. Упродовж року 4 220 комуністів не сплатило внесків, 1 878 з яких – за останній місяць. Лише за вересень-жовтень до партійної каси не додано 100 тис. крб. Тотальні несплати спостерігалися в Ужгородській міській (182 організації), Берегівській (45 організації), Виноградівській (65 організації), Свалявській (23 організації), Хустській (39 організації), Мукачівській (18 організації) районних осередках КПРС-КПУ. Загалом, обсяги несплати збільшилися на 46,8% у порівнянні з 1989 р. [16, арк. 71].

18 травня 1990 р. 37 комуністів Майданського заводу пластмас Міжгірського району одночасно написали заяви про вихід з партії. За чотири наступні місяці партійності позбавилося ще 300 осіб [15, арк. 18]. На червневій партконференції партапарат змушений констатувати: керівники Ужгородського та Мукачівського міськкомів, Воловецького, Виноградівського, Міжгірського, Іршавського, Берегівського райкомів настільки втратили політичну ініціативу, що за півроку з партії виключено 293 осіб, а добровільно залишило її ряди 315 партійців [14, арк. 17 – 18].

У звіті голови ревізійного комітету знову говорилося про небувалі розміри несплати членських внесків. 1 733 комуністи не здали 4 200 крб., що на 10% більше ніж минулоріч. 205 комуністів не заплатило коштів більш як за три місяці. Найбільше неплатників було в Ужгородській міській, Перечинській, Виноградівській і Мукачівській районних парторганізаціях. Секретар парткому Виноградівської взуттєвої фабрики М. Гнетило самовільно залишив у себе 3 635 крб., Свалявської ПМК Р. Цанько – 2 291 крб. Остання стверджувала, що низові партійці відмовлялися утримувати партапарат і здавали кошти лише на потреби первинки [14, арк. 38 – 39]. 21 лютого 1990 р. всі комуністи Закарпатської геологорозвідувальної експедиції відмовилися перераховувати кошти на обкомівський рахунок. У рішенні зборів вони виступили за негайну відставку обласного комітету КППС-КПУ [17, арк. 19 – 20].

Загалом, у першому кварталі 1990 р. 126 комуністів добровільно здало партійні документи, другому – 281, третьому – 597, четвертому – 1 002. 827 партійців не захотіли вказати причини, 230 не бажали виконувати партійні доручення, решта вмотивовувала падінням авторитету КППС [18, арк. 2 – 12]. 28 грудня секретар обкому І. Мигович доповідав, що всього у зазначеному році компартійності самопозбавилося 2 430 осіб: 1 262 робітники, 750 службовців, 156 колгоспників, 226 пенсіонерів, 36 студентів, 4 партійні керівники. 915 з них налічували понад 20 років партійного стажу. 2 116 відмовників не вказали причини виходу з КППС, решта була не задоволена ходом перебудови [18, арк. 18 – 19]. Ключову причину компартійного розпаду розкривав аналіз розлогої статті «Не бажая бути комуністом», опублікованої на шпальтах газети Берегівського райкому «Червоний прапор». Головним вмотивуванням позбавлення партійності була причина вказана у заяві робітниці Радіозаводу К. Петровці: «Не вірю у правильність політики КППС,» – писала вона [30, с. 4].

Якщо зимою 1991 р. керівник мукачівських комуністів З. Лендел заявляв: скорочення компартійних лав – це процес самоочищення від зрадників комуністичних принципів, то влітку тячівська районна газета «Дружба» помістила статтю «Як би тільки самоочищення». Її автор – заступник директора радгоспу імені Леніна П. Коршинський зазначав: «Втрата чверті складу парторганізації – симптом тривожний. Пояснювати даний процес поняттям самоочищення безглуздо. Тут пряма зневіра робочої людини до вчорашніх ідеалів» [28, с. 4].

Як наслідок, у 1991 р. у порівнянні з 1989 р., кількість членських внесків змаліла на 1,5 млн. крб. В Ужгородській та Мукачівській міських, Берегівській і Мукачівській районних парторганізаціях понад 300 парторгів, або 35% їх загальної кількості не звітували перед обкомом щодо перерахованих сум. Не платили внесків 2 720 комуністів, 1 388 яких – більш півроку [20, арк. 89]. Станом на 1 квітня 311 парторганізацій (20,5% їх кількості) не доповідали про виручені суми, 282 – не здавали кошти до Ощадбанку. Загалом, не розраховувалися із партією 2 909 комуністів: в Берегівському райкомі не сплатило 62,1% членів КПУ, Хустському – 53,5%, Іршавському – 50,6%, Воловецькому – 30,7%, Свалявському – 9,4%. Кількість неплатників ужгородських ПМК, «Курортрембуд», Монтажного управління, Інспекції держстраху, «Закарпатсервіс», мукачівських Заводу керамічної плитки і ШЕД, Виноградівського комбінату комунальних підприємств доходила до 90%. У порівнянні з минулим роком, за три місяці до партійної скарбниці потрапило на 47,6% менше надходжень, або на 107 тис. крб. [24, арк. 6 – 8]. До 1 липня не розраховувалося ще 308 парткомів: в Ужгороді – 72, Мукачеве – 62, Берегово – 30, Рахові – 18, Сваляві – 16. Боржниками залишалося 3 196 осіб – 7,3% загальної кількості комуністів області [24, арк. 15 – 16].

Партійні лави Ужгородського міськкому втратили 8% членів, Мукачівського – 9,6%, Міжгірського райкому – 15,6%, Перечинського – 9,9%, Рахівського – 8,7% [21, арк. 10]. З партії вийшло 386 членів керівного господарського складу області, з них –

21 перший керівник [20, арк. 89]. Напередодні обласної партконференції партію покинули 18 делегатів – знаних комуністів області: І. Бабинець, В. Баранюк, А. Івегеш, А. Орбан, Ю. Чейпеш, В. Янковський. В. Данюк, Г. Гонак, М. Капац та член обкому М. Юхимович [19, арк. 63]. Позбавився партійності другий секретар Ужгородського райкому А. Гуцул [1, с. 2]. У Перечинському районі партійні лави покинула 21 особа керівного складу [22, арк. 8]. Припинила діяльність партійна організація заводу «Електрон» Міжгірського району [23, арк. 13]. Загалом, за перше півріччя комуністичної приналежності позбавилося 4,3 тис. осіб, або 7,3% членів КПУ. З них: 43% робітники, 37,6% – службовці, 9% – селяни, 10,3% – пенсіонери. 50% не пояснювали причин, 20% були незгідними із політикою партії, 16% не бажали платити внески, 2% перейшли у національні партії [23, арк. 21].

Таким чином, у Закарпатській області у 1988 – 1991 рр. на хвилі демократичного, а згодом національно-визвольного руху комуністичної приналежності добровільно позбавилось 6 806 членів КПРС-КПУ, що становило наближено 14% їх обласної кількості. Хоча у 1988 р. таких випадків офіційно не зафіксовано, у 1989 р. членських квитків за власним бажанням позбулося 76 комуністів, у 1990 р. – 2 430 комуністів, у 1991 р. – 4 300 комуністів. Такого скорочення, особливо у робітничо-селянському середовищі, яке становило соціальну опору правлячої партії, регіональні партійні осередки Закарпаття не знали з моменту їх створення у 1945 р. Решта членів КПРС-КПУ висловлювала пасивний протест, номінально перебуваючи у компартійних лавах, не сплачуючи членських внесків та не виконуючи партійних доручень, чим фактично ставили себе поза партією. Тому таке становище можна кваліфікувати як банкрутство комуністичної доктрини у регіоні, що стало наслідком антикомуністичного руху та не в останню чергу уможливило відновлення державної самостійності України.

Джерела та література

1. Гужва І. (1991). Хто першим тікає з корабля? *Вісті Ужгородщини*. 28 березня, с. 2.
2. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО), ф. 1, оп. 30, спр. 19, арк. 11 – 27.
3. ДАЗО, ф. 1, оп. 30, спр. 22, арк. 41.
4. ДАЗО, ф. 1, оп. 30, спр. 83, арк. 53 – 58.
5. ДАЗО, ф. 1, оп. 30, спр. 85, арк. 10.
6. ДАЗО, ф. 1, оп. 30, спр. 90, арк. 73 – 88.
7. ДАЗО, ф. 1, оп. 30, спр. 125, арк. 54 – 56.
8. ДАЗО, ф. 1, оп. 33, спр. 34, арк. 1 – 15.
9. ДАЗО, ф. 1, оп. 33, спр. 40, арк. 8.
10. ДАЗО, ф. 1, оп. 33, спр. 60, арк. 2.
11. ДАЗО, ф. 1, оп. 33, спр. 73, арк. 30 – 33.
12. ДАЗО, ф. 1, оп. 33, спр. 80, арк. 24.
13. ДАЗО, ф. 1, оп. 33, спр. 85, арк. 34 – 35.
14. ДАЗО, ф. 1, оп. 34, спр. 1, арк. 17 – 18.
15. ДАЗО, ф. 1, оп. 34, спр. 9, арк. 18.
16. ДАЗО, ф. 1, оп. 34, спр. 17, арк. 71.
17. ДАЗО, ф. 1, оп. 34, спр. 69, арк. 19 – 20.
18. ДАЗО, ф. 1, оп. 34, спр. 82, арк. 18 – 19.
19. ДАЗО, ф. 1, оп. 36, спр. 1, арк. 63.
20. ДАЗО, ф. 1, оп. 36, спр. 4, арк. 89.
21. ДАЗО, ф. 1, оп. 36, спр. 13, арк. 10.
22. ДАЗО, ф. 1, оп. 36, спр. 20, арк. 8.
23. ДАЗО, ф. 1, оп. 36, спр. 26, арк. 13.
24. ДАЗО, ф. 1, оп. 36, спр. 44, арк. 6 – 8.
25. ДАЗО, ф. 9, оп. 46, спр. 24, арк. 2 – 9.
26. ДАЗО, ф. 13, оп. 47, спр. 26, арк. 1 – 10.
27. Комаров О. (1988). Чи можна без адміністрування. *Ленінська правда*. 16 червня, с. 2.

28. Коршинський. П. (1991). "Як би тільки "самоочищення". *Дружба*. 12 липня, с. 4.
29. *Нариси історії Закарпатської обласної партійної організації*. (1980). Ужгород.
30. Папіш М. (1990). «...Не бажаю бути комуністом!». *Червоний прапор*. 25 січня, с. 2.
31. Тимофеев В. (1988). Партія – не прохідний двір. *Червоний прапор*. 2 серпня, с. 45.
32. Тимша М. (1989). Первинна в застої. *Дружба*. 17 січня, с. 2.
33. *Червоний прапор*. (1988). 21 липня, с. 1.

References

1. Huzhva I. (1991). Khoto pershym tikaie z korablia? Visti Uzhhorodshchyny. 28 bereznia, s. 2
2. Derzhavnyi arkhiv Zakarpatskoi oblasti (DAZO), f. 1, op. 30, spr. 19, ark. 11 – 27.
3. DAZO, f. 1, op. 30, spr. 22, ark. 41.
4. DAZO, f. 1, op. 30, spr. 83, ark. 53 – 58.
5. DAZO, f. 1, op. 30, spr. 85, ark. 10.
6. DAZO, f. 1, op. 30, spr. 90, ark. 73 – 88.
7. DAZO, f. 1, op. 30, spr. 125, ark. 54 – 56.
8. DAZO, f. 1, op. 33, spr. 34, ark. 1 – 15.
9. DAZO, f. 1, op. 33, spr. 40, ark. 8.
10. DAZO, f. 1, op. 33, spr. 60, ark. 2.
11. DAZO, f. 1, op. 33, spr. 73, ark. 30 – 33.
12. DAZO, f. 1, op. 33, spr. 80, ark. 24.
13. DAZO, f. 1, op. 33, spr. 85, ark. 34 – 35.
14. DAZO, f. 1, op. 34, spr. 1, ark. 17 – 18.
15. DAZO, f. 1, op. 34, spr. 9, ark. 18.
16. DAZO, f. 1, op. 34, spr. 17, ark. 71.
17. DAZO, f. 1, op. 34, spr. 69, ark. 19 – 20.
18. DAZO, f. 1, op. 34, spr. 82, ark. 18 – 19.
19. DAZO, f. 1, op. 36, spr. 1, ark. 63.
20. DAZO, f. 1, op. 36, spr. 4, ark. 89.
21. DAZO, f. 1, op. 36, spr. 13, ark. 10.
22. DAZO, f. 1, op. 36, spr. 20, ark. 8.
23. DAZO, f. 1, op. 36, spr. 26, ark. 13.
24. DAZO, f. 1, op. 36, spr. 44, ark. 6 – 8.
25. DAZO, f. 9, op. 46, spr. 24, ark. 2 – 9.
26. DAZO, f. 13, op. 47, spr. 26, ark. 1 – 10.
27. Komarov O. (1988). Chy mozna bez administruvannia. Leninska pravda. 16 chervnia, s. 2
28. Korshynskyi. P. (1991). "Iak by tilky "samoochyshchennia". *Druzhba*. 12 lypnia, s. 4.
29. *Narysy istorii Zakarpatskoi oblasnoi partiinoi orhanizatsii*. (1980). Uzhhorod.
30. Papish M. (1990). «...Ne bazhaiu buty komunistom!». *Chervonyi prapor*. 25 sichnia, s. 2.
31. Tymofieiev V. (1988). Partiia – ne prokhidnyi dvir. *Chervonyi prapor*. 2 serpnia, s. 45.
32. Tymsha M. (1989). Pervynna v zastoi. *Druzhba*. 17 sichnia, s. 2.
33. *Chervonyi prapor*. (1988). 21 lypnia, s. 1.

Chura Vasyl

TRANSCARPATHIA COMMUNIST CENTERS ON THE EVE OF UKRAINE'S STATEHOOD RESTORATION

The scientific research exposes the reasons, dynamics and consequences of the quantion reduction of the regional communist party rows of Transcarpathian region at the end of 80th - beginning of 90th of the XXth century as a result of national and democratic movement that overcame the region in the mentioned chronologic period.

Key words: reconstruction, democratization, disintegration, communist party organizations, communist party authority, primary communist party organizations.